

تحلیل وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی ایران و تعیین جایگاه آنان بر اساس ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک (SPACEM)

محمد رضا برومند^۱، مهرعلی همتی‌نژاد^۲، رحیم رضائی‌نژاد^۳

سیدمحمدحسین رضوی^۴، اسماعیل ملک‌اخلاق^۵

^۱استادیار دانشگاه شمال آمل، ^۲دانشیار دانشگاه گیلان،

^۴دانشیار دانشگاه مازندران، ^۵استادیار دانشگاه گیلان

تاریخ دریافت: ۹۱/۰۷/۲۵

تاریخ پذیرش: ۹۱/۱۲/۱۵

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی کشور انجام شده است.

روش‌شناسی: نمونه‌های تحقیق شامل ۱۱۵ نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها، مدیران ورزشی و فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی بودند که در زمینه موضوع تحقیق صاحب‌نظر و ذینفع بودند. برای گردآوری اطلاعات از روش‌های بررسی اسناد و مدارک، مطالعات قبلی، جلسات مصاحبه، فرم‌ها و پرسشنامه (فرم شناسایی SWOT شامل سؤالات باز و بسته، پرسشنامه عوامل درونی، پرسشنامه عوامل بیرونی و فرم تعیین موقعیت استراتژیک) استفاده شد. به منظور سنجش روایی پرسشنامه از روش اعتبار محتوا با بهره‌گیری از نظر چهارده نفر از استادان خبره مدیریت، مدیریت ورزشی و دانشکده کارآفرینی استفاده شد. ثبات درونی ابزار در یک مطالعه مقدماتی روی سی نفر از آزمودنی‌ها به روش ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۹۴ محاسبه شد. برای آزمون فرضیات پژوهش از آزمون‌های رتبه‌ای فریدمن، ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE) و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE) و در نهایت ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک (SPACEM) استفاده شد.

یافته‌ها: در تجزیه و تحلیل شرایط محیطی (درونی و بیرونی) اشتغال فارغ‌التحصیلان تربیت‌بدنی و علوم ورزشی ۱۸ نقطه قوت، ۴۰ نقطه ضعف، ۳۳ فرصت و ۳۳ تهدید شناسایی و به ترتیب اولویت‌بندی شد. یافته‌های پژوهش نشان داد اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی از نظر عوامل داخلی و خارجی وضعیت مناسبی ندارد و با وجود ضعف‌های داخلی با تهدیدهای خارجی متعدد و عمده نیز مواجه است که در ماتریس ارزیابی جایگاه، در بدترین وضعیت یعنی در موقعیت تدافعی (WT) قرار دارد.

نتیجه‌گیری: پیشنهاد می‌شود براساس شرایط موجود برای تبیین استراتژی‌های اشتغال فارغ‌التحصیلان تربیت‌بدنی و علوم ورزشی ایران علاوه بر استفاده از استراتژی‌های ST، SO و WO بر استراتژی‌های WT نیز تأکید شود.

واژه‌های کلیدی: اشتغال، رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک.

* E-mail: Mrbshomalun@yahoo.com

مقدمه

چالش‌های اشتغال و موضوع بیکاری نه فقط از مهم‌ترین مسائل اجتماعی روز در کشور به‌شمار می‌آید، بلکه با توجه به میزان رشد جمعیت در دو دهه گذشته می‌توان آن را مهم‌ترین چالش اجتماعی چند دهه آینده نیز به حساب آورد. پیامدهای بی‌واسطه این بحران، گسترش فقر و افزایش دیگر آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی است که طبیعتاً ثبات و انسجام اجتماعی را به مخاطره می‌اندازد. تعداد کل دانشجویان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در سال ۱۳۵۷ حدود ۱۷۵ هزار و ۶۷۵ نفر بود. هم‌اکنون ۳ میلیون و ۷۰۰ هزار دانشجو در کشور مشغول به تحصیل هستند (آمار آموزش عالی، ۱۳۹۰). این رشد در نگاه اول خوشحال‌کننده است، اما در حال حاضر بین نظام آموزشی و بازار کار کشور به لحاظ کمی و کیفی ارتباطی منطقی وجود ندارد (ارفعی، ۱۳۸۶). میزان رسمی بیکاری از ۹/۱ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۱۱/۵ درصد در سه ماهه اول سال ۱۳۹۰ رسیده است و این در حالی است که میزان بیکاری در بین دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها که نیروی انسانی نخبه جامعه هستند دو برابر میزان بیکاری عمومی است. البته در ایران هیچ‌گونه آمار رسمی و مشخصی از شاغلان بخش تربیت‌بدنی و ورزش وجود ندارد تا به استناد آن مدیران و تصمیم‌گیرندگان ارشد کشور، سیاست‌های کلان خود را تدوین کنند. پژوهش‌های انجام شده درباره فارغ‌التحصیلان نشان می‌دهد که آنان به درستی جذب بازار کار مربوط به رشته تحصیلی خود نمی‌شوند و بسیاری از آنان یا بیکار می‌مانند و یا انحراف شغلی پیدا می‌کنند (شریعت‌زاده و همکاران، ۱۳۸۶).

در همایش جهانی یونسکو با عنوان "آموزش عالی و دانشگاه‌ها در سده بیست و یکم" تأکید شد که مهم‌ترین نقش آموزش عالی در سده‌ای که در آن زندگی می‌کنیم توسعه اقتصادی به‌ویژه از راه تربیت متخصصان است. تعبیر گتجنس^۱ (۲۰۰۳)، رئیس کنفرانس مسائل مالی آموزش عالی، در این باره این چنین است: «دانشگاه‌ها با شغل‌ها گره خورده‌اند». نتایج تحقیقات در کشورهای مختلف از جمله تحقیقات آدامز^۲ (۱۹۹۷)، آندرسون^۳ (۱۹۹۸)، ماکسول و همکاران^۴ (۲۰۰۰)، نولند^۵ (۲۰۰۱) و کانتون^۶ (۲۰۰۱) نشان می‌دهد که انگیزه شغلی مهم‌ترین انگیزه جوانان برای ورود به دانشگاه است.

آموزش عالی در ایران در دو دهه اخیر گسترش سریعی یافته است. افزایش ظرفیت‌های آموزش عالی از طریق ایجاد دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در کلیه استان‌های کشور موجب افزایش

1. Gahtgens
2. Adams
3. Anderson
4. Maxwell et al
5. Noland
6. Canton

فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها شده است و عدم هماهنگی بین فرصت‌های شغلی موجود در بخش‌های مختلف اقتصادی و به عبارتی کمبود تقاضا، پدیده بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی را فراهم ساخته است (بختیاری، ۱۳۸۵). در تحقیقات مهر علی‌زاده و همکاران (۱۳۸۶)، صبوحی (۱۳۸۱)، فراست‌خواه (۱۳۸۳) و نوبخت (۱۳۸۷) نیز به وضعی نامناسب و گاه بحرانی اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در ایران اشاره شده است.

یکی از رشته‌های دانشگاهی که با وجود داشتن قابلیت فراوان در زمینه ایجاد اشتغال برای فارغ‌التحصیلان دانشگاه و جذب نیروهای متخصص با این مشکل روبه‌روست رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی است. فراهانی و بیات (۱۳۸۶) در پژوهش خود اشاره کردند که درصد کمی از دانشجویان از وضعیت اشتغال خود احساس رضایت می‌کنند و در انتخاب شغل آزادی دارند و دغدغه یافتن شغل آینده یکی از مشکلات آن‌هاست. جوادیان صراف و همکاران (۱۳۸۸) در تحقیق خود اشاره کردند که ۷۰/۲ درصد از دانشجویان، نسبت به آینده شغلی خود نگران هستند و تنها ۴۵/۵ درصد از دانشجویان، استادان خود را در مشاوره شغلی مؤثر می‌دانند. بنا بر یافته‌های هنری (۱۳۸۸)، در سازمان‌های ورزشی ایران ۸۰ درصد نیروهای انسانی متخصص نیستند و تنها ۱۰ درصد مدارک تحصیلی مدیران و سرپرستان سازمان‌های ورزشی در ایران کارشناسی‌ارشد و دکتراست و ۹۰ درصد دیگر کارشناس و پایین‌ترند. در حالی که در آمریکا ۹۰ درصد مدیران، مدرک دکترا با تخصص تربیت‌بدنی دارند و ۱۰ درصد از سایر رشته‌ها و با مدارک پایین‌تر هستند. برعکس وضعیت نگران‌کننده بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی رشته تربیت‌بدنی در کشورمان، ورزش در دنیا جایگاهی مناسب و متنوع برای ایجاد اشتغال و ایجاد فرصت‌های جدید فعالیت‌های اقتصادی پیدا کرده است که با شناخت زمینه‌های کاری در آن می‌توان فرصت‌های جدیدی را به جوانان و جامعه معرفی کرد و از آن برای پیشرفت و توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور بهره گرفت. ایران کشوری در حال توسعه است که ضمن پرداختن به نیازهای امروز و متناسب با ارزش‌های ملی و مذهبی، باید فاصله موجود خود را با دیگر جوامع کاهش دهد.

مطالعه بهره‌وری ملی و مقایسه ایران با سایر کشورهای مشابه نشان می‌دهد که علاوه بر لزوم پرداختن به ساختارهای مدیریتی، باید به افزایش ظرفیت‌های ملی و عملکردی نیز اهتمام ورزید. توسعه تربیت‌بدنی و ورزش که زمینه‌ساز تأمین و تربیت نیروی انسانی سالم و تندرست است، بخشی از برنامه‌های توسعه ملی به شمار می‌آید. در سال‌های گذشته برنامه‌های متعددی در نهادهای مختلف ورزشی طراحی و اجرا شده، اما به دلیل عدم هماهنگی و انسجام کافی، کارایی لازم را نداشته است. با توجه به مشکلات و نارسایی‌های موجود در بخش تربیت‌بدنی و ورزش و با تأکید رهبری نظام جمهوری اسلامی در سال ۱۳۷۵ بر لزوم گذر از سلیقه‌محوری به استراتژی‌محوری در جهت‌گیری‌های کلان مدیریت ورزش کشور و معماری آینده و تأکید دولت در

برنامه سوم توسعه مبنی بر عمومی کردن ورزش و علمی نمودن تربیت‌بدنی و ورزش، توسعه ورزش قهرمانی در رشته‌های دارای اولویت و توسعه ورزش حرفه‌ای، تمرکز امور سیاست‌گذاری و نظارت در یک سازمان و واگذاری امور به بخش غیردولتی، توسعه پژوهش و تحقیق، توجه جدی به تربیت‌بدنی و ورزش در مدارس و دانشگاه‌ها (سند تفصیلی نظام جامع توسعه تربیت‌بدنی و ورزش کشور، توسعه منابع انسانی، ۱۳۸۴) لزوم تدوین یک برنامه استراتژیک محور بیش از پیش ضروری به نظر می‌رسد.

مطالعات زیادی در زمینه اشتغال انجام شده، اما این بررسی‌ها بر وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان دانشگاهی محدود است و هیچ‌گونه برنامه مدون، و مکتوب و قابل استنادی در زمینه اشتغال در حوزه تربیت‌بدنی و ورزش به‌ویژه برای فارغ‌التحصیلان این رشته وجود ندارد. اتخاذ تصمیمات راهبردی و تدوین استراتژی در حوزه مدیریت منابع انسانی، همانند تدوین استراتژی برای فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در زمینه اشتغال آتی آن‌ها، مستلزم بررسی محیط خارجی و شناخت فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی و نیز انجام ارزیابی داخلی برای آشکار شدن نقاط قوت و ضعف در این حوزه است. از این‌رو در این تحقیق، با توجه به مطالعات صورت گرفته سعی شده است ضمن بررسی عوامل کلیدی اثرگذار بر اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی در ایران با تحلیل وضعیت اشتغال، در نهایت موقعیت استراتژیک اشتغال مشخص شود تا چارچوبی بنیادی برای تدوین استراتژی‌های توسعه اشتغال این گروه جمعیتی و از طرفی ورزش کشور فراهم شود.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش توصیفی-تحلیلی است و بر مبنای هدف و نتایج، از نوع تحقیقات کاربردی محسوب می‌شود که در حیطه مطالعات استراتژیک انجام شده است. جامعه آماری شامل اعضای هیأت علمی تربیت‌بدنی و علوم ورزشی مؤسسات آموزش عالی کشور، مدیران ارشد وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (اداره کل تربیت‌بدنی)، وزارت آموزش و پرورش (معاونت پرورشی و تندرستی)، سازمان تربیت‌بدنی و ادارات وابسته، کمیته ملی المپیک و دانش‌آموختگان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی است که ۱۱۵ نفر به عنوان نمونه تحقیق به صورت هدفمند از میان جامعه آماری که در زمینه موضوع تحقیق صاحب‌نظر و ذینفع بودند، انتخاب شدند. گروه دانش‌آموختگان نیز از بین دانش‌آموختگان دوره کارشناسی ارشد دانشگاه‌ها که حداقل دو سال از زمان فارغ‌التحصیلی آن‌ها گذشته بود و نسبت به محیط اشتغال آگاهی لازم را داشتند انتخاب شدند.

برای گردآوری اطلاعات از روش‌ها و شیوه‌هایی مانند بررسی اسناد و مدارک (سندکاوی)، جستجوی کتابخانه‌ای و اینترنتی و علاوه بر آن بررسی برنامه‌های برخی از کشورهای موفق و

سازمان‌های مربوط و نظرسنجی از ذینفعان، صاحب‌نظران و نخبگان و برگزاری جلسات مصاحبه هدفمند و هدایت‌شده با ۲۳ نفر از مدیران ارشد دستگاه‌های اجرایی مرتبط، برای بررسی برنامه‌های تدوین شده و جاری در زمینه اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی کشور و در نهایت از فرم‌ها و پرسشنامه‌های محقق‌ساخته استفاده شد. بررسی نسبتاً جامع محیط اشتغال فارغ‌التحصیلان حدود دو سال طول کشید. با استفاده از روش‌های تجزیه و تحلیل SWOT براساس فرایند ده مرحله‌ای تحقیق، عوامل داخلی^۱ و خارجی^۲ شناسایی و فهرست شد. سپس ماتریس داخلی و خارجی تنظیم و با استفاده از ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک^۳ جایگاه اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی تعیین شد. پس از مطالعه محیط اشتغال با استفاده از بررسی اسناد و مدارک و برگزاری جلسات مصاحبه با صاحب‌نظران و ذینفعان و تدوین پرسشنامه مقدماتی با تکنیک دلفی، برای تعیین روایی محتوای پرسشنامه در یک پیش‌آزمون اولیه از استادان خبره نظرخواهی شد که پس از مطالعه پرسشنامه و اعلام اصلاحات و پیشنهادهای و مصاحبه حضوری با برخی از آنها، موارد ذکر شده بررسی و تغییرات مورد نظر اعمال شد. برای اندازه‌گیری پایایی پرسشنامه و با هدف حذف عوامل مداخله‌گر در یک مطالعه مقدماتی تعداد سی نفر از جامعه آماری تحقیق پرسشنامه را تکمیل کردند و با استفاده از نرم‌افزار SPSS ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد. میزان این ضریب که بیانگر ثبات یا هماهنگی و قابلیت اعتماد ابزار تحقیق است، ۰/۹۴ به دست آمد که بیانگر قابلیت اعتماد (پایایی) ابزار سنجش است. پرسشنامه در چهار بخش نقاط قوت (۱۸ مؤلفه)، نقاط ضعف (۴۰ مؤلفه)، فرصت‌ها (۳۳ مؤلفه) و تهدیدها (۳۳ مؤلفه) تهیه شد.

برای توصیف اطلاعات، پس از استخراج و دسته‌بندی اطلاعات جمع‌آوری شده، با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS از شاخص‌های میانگین، انحراف استاندارد، فراوانی و درصد، در بخش آمار استنباطی برای رتبه‌بندی مهم‌ترین نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدیدها از آزمون رتبه‌ای فریدمن و برای تعیین موقعیت استراتژیک اشتغال فارغ‌التحصیلان ایران نیز از ماتریس‌های ارزیابی داخلی و خارجی و ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک استفاده شد. در ماتریس ارزیابی درونی و بیرونی، جمع امتیاز نهایی عوامل داخلی بر روی محور افقی و جمع امتیاز عوامل خارجی بر روی محور عمودی قرار می‌گیرد. اگر جمع امتیاز نهایی عوامل خارجی بین ۱ تا ۲/۵ باشد، نشان‌دهنده تهدید خارجی و چنانچه بین ۲/۵ تا ۴ باشد، بیانگر فرصت است. همچنین، اگر جمع امتیاز نهایی عوامل داخلی بین ۱ تا ۲/۵ باشد، به مفهوم ضعف داخلی و چنانچه بین ۲/۵ تا ۴ باشد، بیانگر قوت داخلی است.

1. Internal Factor (IF)
2. External Factor (EF)
3. Strategic Position and Action Evaluation Matrix (SPACEM)

یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون رتبه‌ای فریدمن نشان داد گسترش دوره‌های تحصیلات تکمیلی، برگزاری دوره‌های مربیگری و داوری و رشد نسبتاً مناسب تعداد نیروی انسانی متخصص در کشور از قوت‌های درونی اشتغال تربیت‌بدنی در کشور است (جدول ۱).

جدول ۱. نتایج رتبه‌بندی پنج قوت اول درونی اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی

رتبه	مؤلفه	میانگین رتبه
۱	گسترش دوره‌های تحصیلات تکمیلی	۱۲/۰۷
۲	برگزاری دوره‌های مربیگری و داوری در حین دوره تحصیلی برای دانشجویان	۱۲/۰۶
۳	رشد نسبتاً مناسب تعداد نیروی انسانی متخصص در کشور در چند سال گذشته	۱۰/۹۱
۴	وجود واحدهای درسی عملی در محتوای آموزشی رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی	۱۰/۹۱
۵	وجود دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی تربیت‌بدنی و علوم ورزشی متعدد در سطح کشور	۱۰/۴۶

نتایج آزمون رتبه‌ای فریدمن نشان داد فقدان برنامه‌ریزی و استراتژی صحیح، دقیق و علمی برای توسعه اشتغال ورزشی در کشور، آشنا نبودن و کم‌توجهی مسئولان به جایگاه ورزش به عنوان قابلیت قوی برای ایجاد اشتغال و کارآفرینی، فقدان ارتباط نزدیک بین دانشگاه‌ها و بخش‌های مختلف اجرایی و اقتصادی جامعه مهم‌ترین ضعف‌های اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در زمینه ورزش است (جدول ۲).

جدول ۲. نتایج رتبه‌بندی پنج ضعف اول درونی اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی

رتبه	مؤلفه	میانگین رتبه
۱	فقدان برنامه‌ریزی و استراتژی صحیح، دقیق و علمی برای توسعه اشتغال ورزشی در کشور	۲۶/۵۸
۲	آشنا نبودن و کم‌توجهی مسئولان به جایگاه ورزش به عنوان قابلیت قوی برای ایجاد اشتغال و کارآفرینی	۲۶/۳۹
۳	فقدان ارتباط نزدیک بین دانشگاه‌ها و بخش‌های مختلف اجرایی و اقتصادی جامعه	۲۶/۱۵
۴	فقدان نظام جامع شناسایی، جذب و نگهداری نیروهای متخصص ورزش کشور	۲۵/۵۹
۵	حمایت ضعیف مالی از محققان اشتغال و کارآفرینی در ورزش	۲۵/۲۰

نتایج آزمون رتبه‌ای فریدمن نشان داد که به نظر نمونه‌های تحقیق، جمعیت جوان و وجود استعداد های سرشار در کشور، نقش و جایگاه ورزش در غرور و افتخارات ملی و افزایش علاقه‌مندی زنان به ورزش از مهم‌ترین فرصت‌های توسعه اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی است (جدول ۳).

جدول ۳. نتایج رتبه‌بندی پنج فرصت اول خارجی اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی

رتبه	مؤلفه	میانگین رتبه
۱	جمعیت جوان و وجود استعداد های سرشار در کشور	۲۲/۲۲
۲	نقش و جایگاه ورزش در غرور و افتخارات ملی	۲۱/۵۴
۳	افزایش علاقه‌مندی زنان به ورزش	۲۰/۶۲
۴	تأسیس باشگاه‌های رشته‌های مختلف ورزشی	۲۰/۱۷
۵	نگرش مثبت اخیر آموزش و پرورش به تربیت‌بدنی در مدارس	۱۹/۷۶

بنا بر نتایج جدول ۴، ورود افراد غیرورزشی و غیرمتخصص به ورزش، عدم توسعه بخش خصوصی در ورزش (ناکافی بودن تسهیلات، بهره‌ بالایی وام‌های بانکی، خطر بالای سرمایه‌گذاری و غیره) و برگزار نشدن برخی رویدادهای بین‌المللی در کشور مهم‌ترین تهدیدهای اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی بودند.

جدول ۴. نتایج رتبه‌بندی پنج تهدید اول اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی

رتبه	مؤلفه	میانگین رتبه
۱	ورود افراد غیرورزشی و غیرمتخصص به ورزش	۲۳/۲۴
۲	عدم توسعه بخش خصوصی در ورزش (ناکافی بودن تسهیلات، بهره‌ بالایی وام‌های بانکی، خطر بالای سرمایه‌گذاری و غیره)	۲۰/۴۸
۳	برگزار نشدن برخی رویدادهای بین‌المللی در کشور	۲۰/۳۰
۴	وجود تفکر دولتی در نهادهای عمومی غیردولتی مانند فدراسیون‌ها و هیأت‌های ورزشی	۱۹/۷۶
۵	سیاسی شدن ورزش	۱۹/۶۸

براساس نتایج جدول ۵ مجموع نمرات ماتریس کمتر از $2/5$ و حاکی از آن است که اشتغال فارغ‌التحصیلان تربیت‌بدنی و علوم ورزشی از لحاظ عوامل درونی ضعیف است.

جدول ۵. ماتریس ارزیابی عوامل داخلی اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی

ردیف	عنوان	وزن ^۱	امتیاز ^۲	امتیاز نهایی ^۳
S1	وجود مراکز کارآفرینی در دانشگاه‌ها	۰/۰۱۲	۳/۴۴۸	۰/۰۴۱
S2	وجود باشگاه‌ها در حوزه ورزش قهرمانی	۰/۰۱۳	۳/۴۶۷	۰/۰۴۵
S3	وجود شورای عالی ورزش کشور (متشکل از وزارتخانه‌های مربوط مانند کار، تعاون، علوم، آموزش و پرورش و غیره با ریاست رئیس جمهور و دبیری رئیس سازمان تربیت بدنی)	۰/۰۱۴	۳/۵۵۶	۰/۰۵۰
.
.
.
S16	گسترش دوره‌های تحصیلات تکمیلی	۰/۰۲۱	۳/۶۹۵	۰/۰۷۸
S17	رشد نسبتاً مناسب تعداد نیروی انسانی متخصص در کشور در چند سال گذشته	۰/۰۱۸	۳/۵۵۹	۰/۰۶۴
S18	وجود اداره کل تربیت‌بدنی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۰/۰۱۶	۳/۵۳۰	۰/۰۵۶
W1	فقدان تناسب بین محتوای آموزشی رشته با مهارت‌های کسب و کار	۰/۰۱۶	۱/۵۸۰	۰/۰۲۵
W2	فقدان نظام طراحی مشاغل (تعریف مشاغل جدید)، شرح شغل و شرایط احراز مشاغل ورزشی	۰/۰۱۶	۱/۵۴۵	۰/۰۲۵
W3	نبود کانون فارغ‌التحصیلان تربیت‌بدنی و علوم ورزشی	۰/۰۱۷	۱/۳۳۳	۰/۰۲۳
.
.
.
W38	سهم اندک باشگاه‌ها در ایجاد و توسعه مشاغل مرتبط با ورزش	۰/۰۱۸	۱/۴۶۹	۰/۰۲۶
W39	نبود نظام تجاری‌سازی ورزش	۰/۰۲۱	۱/۳۱۱	۰/۰۲۸
W40	نبود ردیف اعتباری مشخص در زمینه پروژه‌های مرتبط با اشتغال در ورزش	۰/۰۱۹	۱/۳۳۳	۰/۰۲۵
	جمع	=۱	-	۲/۰۲۸

۱. وزن بیانگر اهمیت نسبی یک عامل در مجموع قوت‌ها و ضعف‌ها یا فرصت‌ها و تهدیدهاست و از صفر (بی‌اهمیت) تا یک (بسیار مهم) می‌باشد. مجموع ضرایب باید برابر یک باشد.
۲. امتیاز، وضعیت عامل مورد نظر را نشان می‌دهد و از ۱ تا ۴ است. در عوامل درونی، رتبه ۱ به معنای ضعف اساسی، ۲ ضعف نسبی، ۳ قوت نسبی و ۴ قوت اساسی است. در عوامل بیرونی، رتبه ۱ به معنای تهدید اساسی، ۲ تهدید نسبی، ۳ فرصت نسبی و ۴ فرصت اساسی است.
۳. امتیاز نهایی، از ضرب وزن هر عامل در امتیاز به دست می‌آید.

با توجه به کوچک‌تر بودن عدد ۲/۳۶ از ۲/۵ در جدول ۶، با وجود برخی فرصت‌ها تهدیدهای نسبی نیز در محیط خارجی اشتغال فارغ‌التحصیلان تربیت‌بدنی و علوم ورزشی دیده می‌شود.

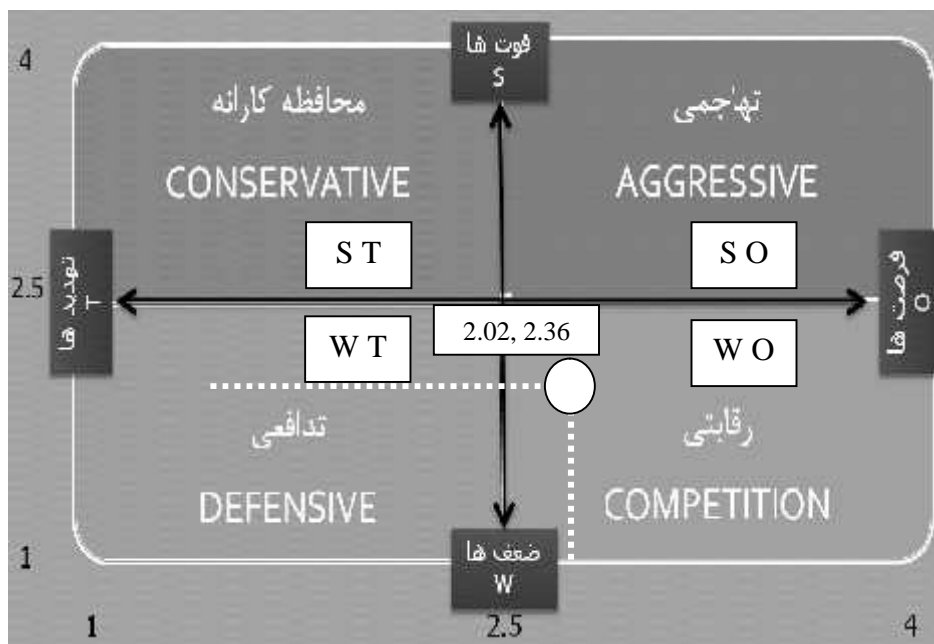
جدول ۶. ماتریس ارزیابی عوامل خارجی اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی

ردیف	عنوان	وزن	امتیاز	امتیاز نهایی	
فرصت	O1	تأکید قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مبنی بر رایگان بودن ورزش برای کلیه اقشار جامعه	۰/۰۱۵	۳/۷۳۹	۰/۰۵۶
	O2	اقبال عمومی و گرایش خانواده‌ها به ورزش	۰/۰۱۶	۳/۶۶۰	۰/۰۵۹
	O3	جمعیت جوان و وجود استعداد های سرشار در کشور	۰/۰۱۹	۳/۷۵۵	۰/۰۷۱

	O31	وجود فرصت‌های شغلی فراوان در حوزه مدیریت و برنامه‌ریزی در ورزش	۰/۰۱۲	۳/۵۵۳	۰/۰۴۳
	O32	وجود فرصت‌های شغلی فراوان در حوزه ساخت وسایل و ملزومات مرتبط با ورزش	۰/۰۱۳	۳/۶۱۱	۰/۰۴۷
	O33	وجود فرصت‌های شغلی فراوان در حوزه امور فرهنگی مربوط به ورزش	۰/۰۱۱	۳/۵۰۶	۰/۰۳۹
تهدید	T1	عدم تمایل دانش‌آموزان مستعد برای تحصیل در رشته تربیت‌بدنی	۰/۰۱۵	۱/۳۳۳	۱/۰۲
	T2	نبود سازمان‌های غیردولتی فعال در زمینه ورزش	۰/۰۱۵	۱/۳۲۳	۰/۰۲
	T3	مشخص نبودن سیاست‌ها و حمایت‌های دولت از بخش خصوصی و کارآفرینان در ورزش	۰/۰۱۸	۱/۳۲۱	۰/۰۲۴

	T31	انحراف در اهداف برنامه‌های ورزشی صدا و سیما	۰/۰۱۲	۱/۴۸۴	۰/۰۱۸
	T32	پایین بودن سرانه درآمد مردم برای استفاده از اماکن ورزشی خصوصی	۰/۰۱۷	۱/۳۲۴	۰/۰۲۳
	T33	جایگاه نامناسب کمی و کیفی ساعت درس تربیت‌بدنی در آموزش و پرورش	۰/۰۱۷	۱/۲۵۳	۰/۰۲۱
		جمع	= ۱	-	۲/۳۶۶

همان‌طور که در شکل ۱ مشخص است، اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی در ماتریس ارزیابی موقعیت در وضعیت تدافعی^۱ قرار دارد. به عبارتی بیانگر این واقعیت است که با وجود ضعف‌های داخلی با تهدیدهای خارجی متعدد و عمده نیز مواجه است، از این‌رو، در تدوین استراتژی باید بر استراتژی‌های تدافعی و پیشگیرانه برای تغییر جهت و بهبود وضعیت موجود تأکید کرد.

شکل ۱. ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی

بحث و نتیجه‌گیری

در تحقیق حاضر هجده نقطه قوت شناسایی شد. قوت‌های اشتغال فارغ‌التحصیلان تربیت‌بدنی، اهمیت و نقش نیروی انسانی را در این حوزه نشان می‌دهد. همان‌طور که عمادزاده و همکاران (۱۳۷۹) و علوی‌راد و همکاران (۱۳۸۰) نتیجه گرفته‌اند هر کشوری برای دستیابی به هدف رشد اقتصادی سریع، علاوه بر سرمایه فیزیکی به سرمایه انسانی نیاز دارد، در این میان آموزش عالی،

1. Defensive

معرف مهم‌ترین نوع سرمایه انسانی است که با ارتقای مهارت‌ها و دانش و توان حرفه‌ای و مدیریتی می‌تواند کمک زیادی برای دستیابی به رشد اقتصادی باشد. حتی در بعضی کشورها ابتدا سرمایه‌گذاری در آموزش نیروی انسانی و تشکیل سرمایه انسانی صورت گرفته و بعد رشد اقتصادی و توسعه حاصل شده است؛ بنابراین می‌توان امیدوارانه با بهره‌گیری از این قوت‌ها در جهت توسعه اشتغال به‌ویژه با رویکرد خود اشتغالی اقدام کرد.

اگرچه برنامه آموزشی مؤسسات آموزش عالی در کشورهای در حال توسعه و به‌ویژه جهان سوم با نیازهای بازار کار مطابقت ندارد، فارغ‌التحصیلان دانشگاه برای احراز شغل در بازار کار باید دوره‌های آموزش حرفه‌ای را نیز بگذرانند تا قابلیت انجام کار را داشته باشند (تودارو، ۱۳۶۶). از این منظر، تقویت و توسعه دوره‌های تخصصی و کاربردی در مقطع کارشناسی و دوره‌های تحصیلات تکمیلی موجب رشد و توسعه دانش‌آفرینی در ورزش و به تبع آن افزایش فضای شغلی برای فارغ‌التحصیلان و ارائه خدمات کارآمدتر و نوین‌تر به جامعه می‌شود. به طور کلی، بین جذب در بازار کار و تخصص رابطه وجود دارد (تورپ، ۱۳۷۰) و به همین دلیل به طور معمول فارغ‌التحصیلان کارآمد دانشگاه به سرعت جذب بازار کار می‌شوند. از این‌رو، برگزاری دوره‌های مربیگری و داوری و وجود واحدهای عملی در محتوای آموزشی که به کمک گروه‌های آموزشی و دانشکده‌های متعدد تربیت‌بدنی و علوم ورزشی در کشور آموزش داده می‌شود و با علاقه‌مندی بالای دانشجویان نیز همراه است، می‌تواند به دلیل رابطه بالای آموزش و موفقیت شغلی، زمینه‌ساز حضور مؤثرتر فارغ‌التحصیلان در محیط کسب و کار شود. این موضوع با نتایج تحقیقات فراهانی (۱۳۸۲)، فلاح شهیدی (۱۳۸۶) و صبوحی (۱۳۸۱) هم‌خوانی دارد. آن‌ها دریافتند که کسب تجربه کاری با کیفیت در دانشگاه در موفقیت تحصیلی اثرگذار است و از اولویت‌های نیازهای شغلی دانشجویان برای داشتن آینده شغلی موفق محسوب می‌شود. در سند تفصیلی نظام جامع توسعه تربیت‌بدنی و ورزش کشور نیز تعداد و تنوع نسبتاً مناسب نهادهای آموزشی تربیت‌بدنی و ورزش کشور، رشد نسبتاً مناسب تعداد نیروی انسانی متخصص در کشور در پنج سال گذشته و احتمالاً علاقه‌مندی بیشتر دانشجویان و دانش‌آموختگان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی به رشته تحصیلی خود از قوت‌های منابع انسانی تربیت‌بدنی و ورزش کشور است. هر چند در تحقیق حاضر به لحاظ کمی، تعداد ضعف‌ها بر قوت‌ها برتری داشته است، ولی تحولات برنامه‌ریزی درسی رشته تربیت‌بدنی در سال‌های اخیر سبب افزایش رشته‌های کاربردی و عملی در مقطع کارشناسی شده است و می‌تواند ظرفیت جذب و اشتغال فارغ‌التحصیلان را بالا ببرد. ضمناً تخصصی شدن گرایش‌های دوره دکتری نیز به این فرایند کمک خواهد کرد.

نتایج تحقیق نشان از ضعف‌های داخلی زیادی در اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی دارد. البته این ضعف‌ها را می‌توان برای دیگر رشته‌ها نیز بر شمرد. با وجود این، به نظر

می‌رسد حداقل چند ضعف اساسی برای اشتغال فارغ‌التحصیلان تربیت‌بدنی و ورزش کشور وجود دارد، مانند فقدان نظام جامع شناسایی، جذب و نگهداری نیروهای متخصص ورزش کشور، نبود نظام ورزش (همانند نظام مهندسی و نظام پزشکی)، عدم وجود بانک اطلاعاتی و امکان ردیابی در زمینه وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان که بخشی از آن‌ها به نگاه و عدم شناخت سیاستگذاران و برنامه‌ریزان از ظرفیت اقتصادی و تجاری گسترش فعالیت‌های ورزشی مربوط می‌شود. به طوری که بررسی اسنادی مدارک و برنامه‌های موجود سازمان‌های ذیربط در حوزه تربیت‌بدنی و ورزش نشان می‌دهد که هیچ‌گونه برنامه مدون و جدی برای سازماندهی و توسعه اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی در کشور وجود ندارد و این در حالی است که برنامه‌ریزی بنا بر ماهیت، محور حرکت سازمان‌هاست و همان‌طور که جنسن^۱ (۱۹۹۵) اشاره کرده است، برنامه‌ریزی از مؤلفه‌های حیاتی و اساسی مدیریت است و از ابزارهای لازم برای ایجاد تغییر در سازمان محسوب می‌شود.

توسعه مبتنی بر برنامه‌ریزی استراتژیک می‌تواند تحول و پیشرفت ورزش کشور را رقم بزند. در صورتی که از دیدگاه نمونه‌های تحقیق، فقدان برنامه‌ریزی و استراتژی صحیح، دقیق و علمی برای توسعه اشتغال ورزشی در کشور مهم‌ترین ضعف اشتغال فارغ‌التحصیلان بیان شده است، این دیدگاه مشترک، اهمیت برنامه‌ریزی و لزوم تدوین یک برنامه جامع و استراتژیک را در این باره نشان می‌دهد. البته برخی فدراسیون‌های ورزشی ایران بدون توجه به موضوع اشتغال به تدوین برنامه‌های استراتژیک اقدام کرده‌اند، ولی یقیناً این نوع اقدامات یک گام اولیه و ترویج فرهنگ برنامه‌ریزی‌های بلندمدت محسوب می‌شود. در صورتی که برای استراتژی اشتغال باید با رویکردی کلان‌تر و جامع‌تر، همه بخش‌ها و حوزه‌های مربوط به با ورزش را در نظر گرفت تا به واسطه آن بتوان در یک مسیر توسعه پایدار در ورزش گام برداشت.

پایین بودن سطح آگاهی مسئولان ورزشی ذیربط نسبت به نقش ورزش در اشتغال‌زایی نیز از مهم‌ترین ضعف‌هاست. ورزش ذاتاً اشتغال‌زاست و نه فقط به طور مستقیم می‌تواند فرصت‌های اشتغال و کسب و کار را فراهم کند، بلکه می‌تواند وسیله‌ای برای به دست آوردن اشتغال در سایر بخش‌ها نیز باشد. با توجه به این که بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی ایران در یک دهه اخیر از نوع ساختاری ارزیابی شده است و به نظر رئیس پژوهشگاه علوم انسانی نیز ضعف مدیریت مهم‌ترین مشکل در راه توسعه اشتغال در بین دانش‌آموختگان دانشگاهی است (بیابانی، ۱۳۸۲)، بنابراین می‌توان عدم آشنایی مسئولان در حوزه‌های مختلف و متعدد ورزش کشور از چگونگی ورود و مداخله در بازار کسب و کار ورزشی را از مهم‌ترین دلایل توسعه‌نیافتگی اشتغال در حوزه تربیت‌بدنی و ورزش دانست.

1. Jensen

بنابر نتایج تحقیق، فقدان ارتباط نزدیک بین دانشگاه‌ها و بخش‌های مختلف اجرایی و اقتصادی جامعه و عدم ارتباط بین دانشکده‌های تربیت‌بدنی و کارآفرینی از دیگر ضعف‌های اشتغال فارغ‌التحصیلان است. این یافته بیانگر اهمیت تقویت ارتباطات فرابخشی در دانشگاه‌ها علاوه بر توجه به مسائل آموزشی و پژوهشی و ارتباطات درون‌گروهی است. به عقیده هولتون^۱ (۱۹۹۸) نوعی توافق چندمنظوره بین دانشگاه و جامعه باید صورت گیرد، در غیر این صورت، توسعه اقتصادی و اجتماعی کم‌رنگ می‌شود. بر اساس تحقیقات انجام شده در پنجاه سال اخیر، کشورهای اثرگذار بر صحنه بین‌المللی علاوه بر دارا بودن سطح علمی و آموزشی دانشگاهی بسیار بالا و صنایع برتر و قدرتمند، ارتباطی قوی بین دانشگاه و صنعت دارند (اینزلت^۲، ۲۰۰۴). همچنین این یافته بازگو کننده لزوم بهره‌مندی از دانش کارآفرینی به عنوان کلید رفع معضل بیکاری فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی است. ویلسون^۳ (۲۰۰۴) نیز عمده‌ترین عامل ایجاد ارتباط نزدیک‌تر بین صنعت و دانشگاه را آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌ها معرفی می‌کند. به اعتقاد ایشان ضروری است در هر دانشگاه، کمیته‌ای یا مرکزی با عنوان کارآفرینی تأسیس شود که در آن به آموزش، پژوهش، تحقیقات پایه و کاربردی، اطلاع‌رسانی و ایجاد ارتباطات و ترویج مسئله کارآفرینی و ارائه خدمات مشاوره‌ای پرداخته شود. در ادامه فرایند آموزش می‌توان شناسایی بازار مصرف، بازار تولید، شناسایی فرصت‌ها و موقعیت‌های شغلی، شناخت مسائل مالی، نحوه تأسیس یک کسب و کار جدید، شناخت مفاهیم حقوقی مورد نیاز یک مؤسسه و هر آنچه را که یک دانشجوی و یک فرد تحصیل کرده در زمینه دانش کسب و کار نیاز دارد، جزء این برنامه آموزشی قرار داد.

جمع‌بندی نتایج این بخش بیانگر لزوم تدوین یک برنامه استراتژیک، آشنایی و تقویت بیشتر مهارت‌های شغلی در زمان تحصیل و توجه مسئولان به آینده شغلی فارغ‌التحصیلان، تقویت ارتباط دو جانبه دانشگاه و جامعه و اصلاح محتوای آموزشی متناسب با نیازهای جامعه و مهارت‌های کسب و کار است.

مطابق با نتایج تحقیق، ۳۳ فرصت شناسایی شده است که با توجه به بالا بودن مقدار میانگین پاسخ‌های اعلام شده از متوسط میانگین کل داده‌ها برای هر مؤلفه (میانگین ۵)، می‌توان بیان کرد که از دیدگاه نمونه‌های تحقیق کلیه ۳۳ مؤلفه بر مسئله اشتغال فارغ‌التحصیلان مؤثر است. صادقی و همکاران (۱۳۸۹) با بررسی میزان توسعه‌یافتگی ورزشی استان‌های کشور با استفاده از بیست شاخص در سال‌های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ نشان دادند که ۹۳ درصد از استان‌های ایران در این دو سال از نظر امکانات تربیت‌بدنی و ورزشی در وضعیت محروم و نیمه‌محروم قرار دارند و توسعه‌نیافته محسوب می‌شوند. این موضوع نشان می‌دهد که حتی سرمایه‌گذاری در این بخش می‌تواند مانند

1. Holton
2. Inzelt
3. Vielson

بخش مسکن اشتغال‌زا باشد. این نتایج با نتایج تحقیقات خسروی‌زاده (۱۳۸۷)، رضایی (۱۳۸۹)، فراهانی و بیات (۱۳۸۶)، فروغی‌پور و همکاران (۱۳۸۶)، هاشمی و سلطان حسینی (۱۳۸۶)، ابطحی و اعرابی (۱۳۸۷) و فرصت‌های بیان‌شده در طرح جامع تربیت‌بدنی و ورزش کشور در مؤلفه منابع انسانی هم‌خوانی دارد. مثلاً فروغی و همکاران (۱۳۸۶)، در تحقیق خود نشان دادند فرصت‌های کارآفرینی در حوزه آموزش و پژوهش، مدیریت و برنامه‌ریزی ورزشی، خدمات ورزشی، تبلیغات ورزشی، ورزش همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای، ساخت و تولید تجهیزات ورزشی به ترتیب در اولویت قرار دارند. خسروی‌زاده (۱۳۸۷) نیز به افزایش اقبال عمومی و به ویژه بانوان به ورزش و دیدگاه مثبت مسئولان طراز اول کشور به ورزش قهرمانی اشاره کرده است که می‌تواند بستر مناسبی برای توسعه ورزش باشد.

نتایج تحقیق نشان داد، اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی ایران با تهدیدهای متعددی مواجه است. نتایج تحقیق بیانگر اثرگذاری هر ۳۳ مؤلفه به عنوان تهدید بر اشتغال فارغ‌التحصیلان است، چرا که مقدار میانگین پاسخ‌های اعلام شده بالاتر از متوسط میانگین کل داده‌ها برای هر مؤلفه (میانگین ۵) بود. ورود افراد غیرورزشی و غیرمتخصص به ورزش مهم‌ترین تهدید اشتغال فارغ‌التحصیلان بیان شده است. چه بسا اگر این معضل حل شود، با سپردن امور ورزش به افراد واجد شرایط، زمینه حل بسیاری دیگر از چالش‌های موجود در عرصه ورزش از جمله چالش اشتغال فراهم می‌شود، زیرا جذب افراد متخصص در سازمان‌های ورزشی سبب ایجاد انگیزه در دانشجویان می‌شود، به رابطه و پیوند میان دانشگاه و سازمان‌های ورزشی کمک می‌کند و زمینه کارآموزی و کارورزی دانشجویان را فراهم می‌سازد و سرانجام سیاست‌ها و برنامه‌های ورزشی با رویکردی علمی، تنظیم و توجیه می‌شوند. از طرف دیگر، وجود افراد متخصص و حرفه‌ای در سازمان‌های ورزشی به رشد و تقویت سازمان‌های بوروکراتیک حرفه‌ای کمک می‌کند، روندی که در سازمان‌های ورزشی دیگر کشورها تجربه شده و با نتایج مثبتی همراه بوده است. از این منظر، بررسی وضعیت کیفی منابع انسانی موجود در سازمان تربیت‌بدنی (وزارت ورزش و جوانان) به عنوان متولی اصلی ورزش کشور، وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. به عقیده آلتین و بیرنز^۱ (۲۰۰۵)، معیار بهره‌وری در بخش خدمات بیش از آنکه به فناوری و سایر عوامل بستگی داشته باشد، به عامل انسانی بستگی دارد و نیروی انسانی متخصص، رکن اساسی پیشرفت و توسعه هر کشور است. پارساجو و همکاران (۱۳۹۰) در تحلیل راهبردی ورزش استان همدان، محدودیت منابع انسانی به‌ویژه در شهرستان‌ها را مهم‌ترین تهدید دانسته‌اند. بنابراین با توجه به عدم کفایت لازم در توان و تخصص‌های کمی و کیفی در سازمان‌های ورزشی کشور، بهره‌مندی از متخصصان ورزش باید در اولویت ورزش کشور قرار گیرد. با توجه به تعریف فرایندی (۱۳۷۷) از بیکاران که

1. Althin & Behrenz

می‌گوید: «بیکاران به افرادی اطلاق می‌شود که اولاً دارای شغل و کاری منظم نبوده و ثانیاً کارشان متناسب با تخصص و مهارتشان در جهت تولیدات جامعه نیست و ثالثاً شامل افرادی است که حرفه و کارشان مناسب با شایستگی و علاقه آن‌ها نیست و بالاخره دایره شمول آن در برگیرنده افرادی است که به حرفه یا شغلی اشتغال دارند که اگر به نحوی کارشان را ترک نمایند تأثیر نامطلوبی در آن رشته یا حرفه و شغل به وجود نیاید»؛ بنابراین با توجه به نقشی که تخصص و حرفه‌ای بودن می‌تواند در بهره‌وری داشته باشد و تأثیری که این موضوع در کیفیت تصمیمات و اقدامات و به تبع آن پیشرفت و توسعه دارد و وضعیت نابسامانی که ورزش کشور با ورود و دخالت انبوه افراد غیرورزشی و غیرمتخصص با آن مواجه است، لزوم تدابیر جدی و سازوکار لازم را در مدیریت منابع انسانی حوزه ورزش با یک فرایند تلفیقی از فرایندهای شایسته‌خواهی، شایسته‌شناسی، شایسته‌گزینی، شایسته‌گماری، شایسته‌داری و شایسته‌پروری ایجاد می‌کند.

برای تعیین موقعیت استراتژیک اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی ایران از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی^۱، ماتریس ارزیابی عوامل خارجی^۲ و در نهایت ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک استفاده شد. در این ماتریس فرصت‌ها و تهدیدات کلیدی خارجی به طور نظام‌یافته با ضعف‌ها و قوت‌های داخلی از طریق روش ساخت‌یافته مقایسه می‌شود. هدف، تشخیص یکی از چهار الگوی مشخص ترکیب میان موقعیت‌های داخلی و خارجی است. این الگوها از طریق چهارخانه ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک مندرج در شکل ۱ نشان داده شد.

خانه اول بهترین موقعیت است؛ در این خانه سازمان با چند فرصت محیطی روبه‌روست و قوت‌های بسیاری دارد که استفاده از فرصت‌ها را ترغیب می‌کند. در این وضعیت استراتژی‌های رشدگرا برای استفاده از ترکیب مطلوب توصیه می‌شود. در خانه دوم، سازمان دارای قوت‌های کلیدی است، لیکن با محیطی نامطلوب مواجه می‌شود. در این وضعیت، استراتژی‌ها از قوت‌های موجود برای ساختن فرصت‌های بلندمدت استفاده می‌کنند.

در خانه سوم کسب و کار با یک فرصت گرانبهای بازار روبه‌روست، لیکن چند ضعف داخلی دارد. تمرکز استراتژی برای این سازمان‌ها، حذف ضعف‌های داخلی برای پیگیری فرصت‌های بازار است. خانه چهارم بدترین وضعیت ممکن است که در آن سازمان ضعف‌های نسبی دارد و با تهدیدات عمده محیطی روبه‌روست. این وضعیت، نیاز آشکار به استراتژی‌های کاهش یا تغییر جهت دارد. تغییر جهت موفقیت‌آمیز شرکت‌ها و سازمان‌های بسیاری نمونه‌ای از چنین استراتژی موفق است که آن‌ها را از ورشکستگی تجاری و شکست سازمانی نجات داده است (بامبرگر و همکاران، ۱۳۸۱).

1. Internal Factor Evaluation (IFE)
2. External Factor Evaluation (EFE)

براساس نتایج تحقیق مجموع نمرات ماتریس ارزیابی عوامل داخلی کمتر از $2/5$ ($2/02$) است که نشان می‌دهد، اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی از لحاظ عوامل درونی ضعیف است و همچنین نمره ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی ($2/36$) نشان می‌دهد اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی با وجود داشتن برخی فرصت‌ها، با تهدیدات متعدد و بیشتری در محیط خارجی مواجه است.

همان‌طور که در شکل ۱ مشخص شده است، اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی در ماتریس ارزیابی موقعیت در بدترین وضعیت ممکن قرار دارد. به عبارت بهتر، بیانگر این واقعیت است که علاوه بر وجود ضعف‌های داخلی، با تهدیدهای خارجی متعدد و عمده نیز مواجه است، از این‌رو برای تدوین استراتژی باید بر استراتژی‌های تدافعی و پیشگیرانه (WT) برای تغییر جهت و بهبود وضعیت موجود تاکید کرد. در این زمینه مندعلی‌زاده و هنری (۱۳۹۰) نیز جایگاه کارآفرینی ورزش کشور را در موقعیتی مشابه با تحقیق حاضر و مخاطره‌آمیز $IF= 1/76$ نمره و $EF= 2/41$ (نمره) نشان داده‌اند. شایان ذکر است تعیین جایگاه فعلی به این معنی نیست که موقعیت اشتغال فقط منحصر به یکی از خانه‌های این مدل (WT) است، بلکه ارزش تجزیه و تحلیل SWOT همین است که با درک موقعیت همه‌جانبه، استراتژی‌های لازم را با استفاده از سایر خانه‌ها نیز تنظیم کند. در این زمینه، عقیده بر این است که در انتخاب استراتژی، شایسته است که به نقطه معینی در یکی از خانه‌های ماتریس چهارگانه اکتفا نشود و به جای تأکید بر یک دسته استراتژی، به طور هم‌زمان چند استراتژی تنظیم شود. زیرا این عمل، استراتژی‌ها را از حالت تک بعدی خارج می‌سازد و احتمال خطا در گزینش استراتژی‌های مناسب را تا حد زیادی کاهش می‌دهد (ابطحی و همکاران، ۱۳۸۷)؛ از این‌رو پیشنهاد می‌شود برای تبیین استراتژی‌های اشتغال فارغ‌التحصیلان تربیت‌بدنی و علوم ورزشی ایران بر استراتژی‌های WT تاکید گردد و علاوه بر آن بر حسب شرایط موجود از استراتژی‌های ST، SO و WO نیز استفاده شود.

منابع

۱. ابطحی، سیدحسین؛ اعرابی، محمد (۱۳۸۷). *استراتژی‌های مدیریت منابع انسانی*، تهران، انتشارات پویند.
۲. ارفعی، شیدا (۱۳۸۶). *بحران بزرگ، بیکاری تحصیلکرده‌ها*، دو هفته‌نامه خانواده سبز.
۳. آمار آموزش عالی (۱۳۹۰). *مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی*.
۴. بامبرگر، پیتر؛ لی، مشولم (۱۳۸۱). *استراتژی منابع انسانی*، ترجمه علی پارسائیان و محمد اعرابی، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
۵. بختیاری، صادق (۱۳۸۵). *تحلیلی از وضعیت اشتغال و بیکاری فارغ‌التحصیلان نظام آموزش عالی*، مجموعه مقالات اولین همایش اشتغال و نظام آموزش عالی کشور، تهران، دانشگاه تربیت مدرس.

۶. بیابانی، جهانگیر (۱۳۸۲). *بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و بیکاری ساختاری*، نشریه پژوهشی دانشگاه امام صادق (ع) شماره ۲۰.
۷. پارساجو، علی (۱۳۹۰). *تحلیل راهبردی درونی و بیرونی اداره کل تربیت‌بدنی استان همدان*، دومین همایش ملی تخصصی مدیریت ورزشی، دانشگاه شاهرود، صص ۲۵-۲۶.
۸. تودارو، مایکل (۱۳۶۶). *توسعه اقتصادی در جهان سوم*، ترجمه غلامعلی فرجادی، انتشارات سازمان برنامه و بودجه.
۹. تورپ، گلد (۱۳۷۰). *جامعه‌شناسی کشورهای جهان سوم*، ترجمه جواد ظهوریان، مشهد، انتشارات آستان قدس.
۱۰. جوادیان صراف، نصراله؛ طباطبائیان، فخرالسادات؛ شجاع، رضا (۱۳۸۸). *بررسی سطوح ادراکی و عوامل موفقیت انتخاب شغل دانشجویان تربیت‌بدنی دانشگاه‌های مشهد*، پژوهش در علوم ورزشی، شماره ۲۴.
۱۱. خسروی‌زاده، اسفندیار (۱۳۸۷). *مطالعه و طراحی برنامه استراتژیک کمیته ملی المپیک جمهوری اسلامی ایران*، رساله دکتری مدیریت و برنامه‌ریزی در تربیت‌بدنی، دانشکده تربیت‌بدنی، دانشگاه تهران.
۱۲. دیوید، فرد آر (۱۳۸۶). *مدیریت استراتژیک*، ترجمه علی پارسائیان و سیدمحمد اعرابی، دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
۱۳. رضایی، فهیمه (۱۳۸۹). *بررسی موانع و بسترهای توسعه کارآفرینی*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شمال.
۱۴. سند تفصیلی نظام جامع توسعه تربیت‌بدنی و ورزش کشور، توسعه منابع انسانی (۱۳۸۴). سازمان تربیت‌بدنی، انتشارات سیب سبز.
۱۵. شریعت‌زاده، مهدی؛ چیذری، محمد؛ نوروزی، امید (۱۳۸۶). *بررسی و مقایسه نظرات خبرگان، مجریان و فارغ‌التحصیلان نظام آموزش متوسطه کشاورزی پیرامون توقعات بازار کار به منظور ارتقاء بهره‌وری فارغ‌التحصیلان در ایران*، مجله علمی- پژوهشی علوم کشاورزی.
۱۶. صادقی آرانی، زهرا؛ میرغفوری، حبیب اله (۱۳۸۸). *تجزیه و تحلیل وضعیت توسعه یافتگی ورزشی استان‌های ایران طی سال‌های ۱۳۸۴-۸۵*، فصلنامه پژوهش در علوم ورزشی، شماره ۳ (پیاپی ۲۴)، صص ۱۰۳.
۱۷. صبوحی، فرحناز (۱۳۸۱). *بررسی و تحلیل علل بیکاری دانش‌آموختگان (دیدگاه‌های مدیران بنگاه‌ها، دانشگاه‌ها و دانش‌آموختگان)*، سمینار ارائه نتایج طرح نیازسنجی نیروی انسانی متخصص.
۱۸. علوی‌راد، عباس؛ نصیری‌زاده، حمید (۱۳۸۰). *بررسی رابطه انسانی و رشد اقتصادی در ایران*، مجله اطلاعات سیاسی- اقتصادی، شماره ۱۶، صص ۳-۴.
۱۹. عمادزاده، مصطفی؛ خوش‌اخلاق، رحمان؛ صادقی، مسعود (۱۳۷۹). *نقش سرمایه انسانی در رشد اقتصادی*، مجله برنامه و بودجه، صص ۱-۲.
۲۰. فراهانی، ابوالفضل؛ بیات، فاطمه (۱۳۸۶). *انتظارات شغلی دانشجویان تربیت‌بدنی از اشتغال*، نشریه رویش، شماره ۱۹.

۲۱. فرایندی، داود (۱۳۷۷). *بیکاری و علل آن در ممالک مختلف، نشریه کار و جامعه*.
۲۲. فروغی‌پور، حمید؛ مظفری، سیدامیر احمد؛ اشرف گنجوی، فریده (۱۳۸۶). *ارزیابی و معرفی مهم‌ترین اولویت‌های کارآفرینی در ورزش از دیدگاه دست‌اندرکاران ورزش کشور، مجله پژوهش در علوم ورزشی، شماره ۱۶*.
۲۳. فلاح شهیدی، عطیه (۱۳۸۶). *بررسی نیازهای دانشجویان جهت اشتغال موفق، دفتر طرح و توسعه سازمان همیاری اشتغال*.
۲۴. مندعلی‌زاده، زینب؛ هنری، حبیب (۱۳۹۰). *تحلیل استراتژیک عوامل درونی و بیرونی کارآفرینی در ورزش کشور، دومین همایش ملی تخصصی مدیریت ورزشی، دانشگاه صنعتی شاهرود، صص ۷۵-۷۷*.
۲۵. مهرعلی‌زاده، یداله؛ آرمین، سیدعزیز (۱۳۸۶). *بررسی بازار کار دانش‌آموختگان مقطع کارشناسی در دانشگاه‌های دولتی ایران، ماهنامه علمی پژوهشی دانش و رفتار، شماره ۲۶*.
۲۶. نوپخت، محمدباقر (۱۳۸۷). *اقتصاد کار (راهبردهای تعادل بازار کار و اشتغال فارغ‌التحصیلان)*، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام، تهران، مؤسسه انتشاراتی کمیل.
۲۷. هاشمی، سید مصطفی؛ سلطان حسینی، محمد (۱۳۸۶). *توصیف اشتغال‌زایی باشگاه‌های ورزشی بخش خصوصی، چکیده مقالات پنجمین همایش دانشجویی تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، بابلسر، دانشگاه مازندران*.
۲۸. هنری، حبیب (۱۳۸۸). *بررسی عوامل حیاتی موفقیت در بهره‌وری نیروی انسانی سازمان تربیت‌بدنی و کمیته ملی المپیک، شهرکرد، سومین کنگره ملی مدیریت ورزشی*.
29. Adams, J.E (1997). *A study to determine the impact of a precollege intervention on early adolescent aspiration and motivation for college in west Virginia*, Blacksburg, Virginia.
30. Althin, R., & Lars, B (2005). *Efficiency and Productivity of Employment Offices Employment: Evidence from Sweden*, International Journal on Manpower. 26(2), 196-206.
31. Anderson, P (1998). *Choice, Can we Choose it?*, in J. Radford(ed), *gender and choice in education and occupation*, Routledge, London.
32. Canton, E., & Venniker, R (2001). *Higher education reform: Getting the incentives right*, CHEPS, Netherland.
33. Farasatkah, M (2004). *Higher education and labor marker*, Tehran University Women Research Journal, 2 (1).
34. Gaehtgens, P (2003). *German-Australian conference on higher education financing*, Berlin, 24/25 October.
35. Holton, J.R (1998). *Globalization and the Nation – state*, London,: Mac Millan Press Ltd.
36. Inzelt, A.M (2004). *The evolution of university_ industry_ government relationships during transition*, Research Policy 33(5-6), 975-995.
37. Jensen, R.C (1995). *Outdoors Recreation in America*, Human Kinetics.

38. Maxwell, G., & Colleague (2000). *How people choose vocational education and training programs*, NCVER Pub 1, Australia.
39. Noland, D., & Deato, N (2001). *Tennessee higher education commission higher school student opinion survey*.
40. Vielson, J (2004). *Trade in university training*, Journal of Econometrics, 121(1-2), 143-173.

Archive of SID

Analysis of physical education and sport sciences graduates' employment and their position in Iran based on strategic position and action evaluation matrix (SPACEM)

**Boroumand M.R.^{1*}, Hemmati-nezhad M.A.², Ramzani-nezhad R.³,
Razavi S.M.H.⁴, Malek akhlagh S.⁵**

¹Assistant Professor, University of Shomal - Amol, ^{2 & 3}Associate Professor, University of Guilan
⁴Associate Professor, University of Shomal - Amol, ⁵Assistant Professor, University of Guilan

Abstract

Objective: The purpose of this study is to investigate the physical education and sport sciences graduates' employment status in Iran.

Methodology: The sample of this study consists of 115 physical education and sport sciences faculty members of higher education institutions, major sport managers and graduates of physical education and sport sciences who were selected as a non-random target and had the expertise and experience on the research topic. To gather the data, library sources, literature review, background analysis, interviews, forms and questionnaires were used (a SWOT identification form that contained open and close questions, internal factors questionnaire, external factors questionnaire, and a form of employment strategic positioning). For determining validity of the questionnaire was reviewed and confirmed by 14 faculty members of sport management and entrepreneurship. Finally, in the pilot study on 30 subjects the internal consistency of questionnaire by Cronbach's alpha was ($r=0.94$). For analyzing research hypotheses, the Friedman rank test, internal factors evaluation matrix (IFE) and external factors evaluation matrix (EFE) and strategic position and action evaluation matrix (SPACEM) were employed.

Results: Having analyzed environmental situations (internal and external) of physical education and sport science graduates' employment, 18 strengths, 40 weaknesses, 33 opportunities and 33 threats were identified and their priorities were determined. The results showed that physical education and sport sciences graduates' employment in Iran was located in the worst position possible (T-W & defensive area).

Conclusion: Depending on the conditions for explaining employment strategies of physical education and sport sciences graduates, besides using ST, SO and WO strategies, using WT strategies is also recommended.

Keywords: Employment, Graduates of physical education and sport sciences, Strategic action and position evaluation matrix (SPACEM).

*E-mail: mrbshomalun@yahoo.com